

Transfuziologija

Novi put humanosti: davaoci koštane srži

Registar davalaca koštane srži Srbije je osnovan pre godinu dana, a svetski registar postoji od 1989. godine. Priključivanje nacionalnom registru ne košta ništa, a za nekoga to bi mogla da bude cena života

Svake godine, u svetu se hiljade ljudi razboli od leukemije ili drugih malignih bolesti krvi. Za većinu njih, jedina nada za oporavak je transplantacija koštane srži od zdravog davaoca. O transplantaciji koštane srži i registru njenih davalaca, govori mr.sci. Zorana Andrić, specijalista transfuziologije Instituta za transfuziju krvi Srbije.

Mesto gde se stvaraju ćelije krvi

Koštana srž je po izgledu slična krvi i nalazi se u centralnom delu velikih kostiju. To je mesto gde se stvaraju nove ćelije krvi, a to su: crvena krvna zrnca ili eritrociti, koji su neophodni za prenošenje kiseonika, bela krvna zrnca ili leukociti, koji su potrebni za borbu organizma protiv infekcije i krvne pločice ili trombociti, čija je funkcija zaustavljanje krvarenja. Koštana srž može biti uništena nekim teškim bolestima, zračenjem ili lekovima. Tada se ne stvaraju nove ćelije krvi i nastaju bolesti koje ugrožavaju život, kao što su leukemija, aplastična anemija, imune deficijencije, urođeni

poremećaji metabolizma i druge. Danas je ove bolesti moguće lečiti transplantacijom koštane srži, koja podrazumeva obnavljanje obolele koštane srži ćelijama zdravog davaoca. Ubrizgavanjem zdravih ćelija u venu bolesnika (isto kao pri transfuziji krvi), očekuje se da koštana srž počne da proizvodi normalne zdrave ćelije krvi. Većina transplantacija se u današnje vreme završava uspešno, a može biti potrebna i deci i odraslima.

Podudarnost

Idealan davalac koštane srži za bolesnika je njegov rođeni brat ili sestra. Međutim, da bi

Statistika

Za sada, u registru davalaca koštane srži Srbije ima 250 davalaca. Od tog broja, 65% je mladih od 35 godina i uglavnom su to i dobrovoljni davaoci krvi. Inače, u svetu se, godišnje, obavi 8.000 transplantacija koštane srži od nesrodnog davaoca, a do sada je uspešno obavljeno 50.000 transplantacija.

transplantacija bila uspešna, neophodno je da davalac i bolesnik budu podudarni, a samo jedna trećina bolesnika ima podudarnog člana porodice. Inače, podudarnost je zasnovana na naslednim osobinama, koje se nazivaju humani leukocitni antigeni ili HLA. Postupak određivanja ovih antigena naziva se HLA tipizacija. Tipizacija se radi iz malog uzorka krvi, koji se analizira u laboratoriji. Svaka osoba ima različitu HLA tipizaciju, tako da je verovatnoća da se pronađe odgovarajući podudaran davalac za određenog bolesnika mala. Ali, danas je pronalaženje podudarnog nesrodnog davaoca omogućeno pretraživanjem registra davalaca koštane srži.

Nacionalni registar davalaca koštane srži

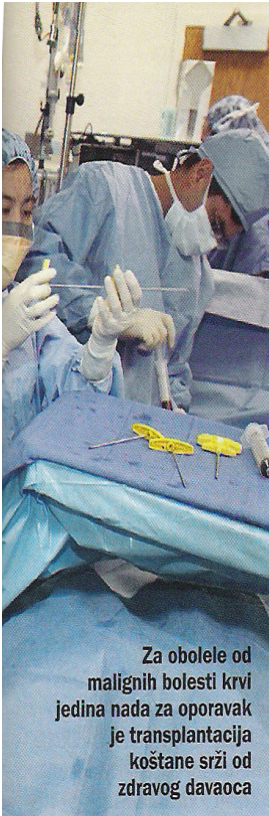
Ovaj registar sadrži podatke o osobama koje žele da pomognu i koje su već dale uzorak krvi za HLA tipizaciju. Kada je nekom bolesniku neophodna transplantacija, u registru se traži davalac koji je sa njim podudaran. Da bi olakšali ovo traženje, registri velikog broja zemalja su se

udružili u svetski registar davalaca koštane srži. U svetskom registru ima preko 10 miliona dobrovoljnih davalaca koji žele da pomognu. Uprkos tome, mnogi pokušaji pronalaženja odgovarajućeg davaoca su i dalje neuspešni. Ali, sa porastom broja davalaca u registru, povećava se verovatnoća pronalaženja podudarnog davaoca. Takođe, treba naglasiti da je verovatnoća da se nađe davalac odgovarajuće podudarnosti veća ukoliko su davalac i bolesnik iste etničke pripadnosti.

Procedura prijavlivanja za registar

Prijavlivanje je jednostavno. Dovoljno je da davalac popuni prijavni list i medicinski upitnik i da da mali uzorak krvi za HLA tipizaciju. Testovi iz uzorka se rade u laboratoriji transfuziološke službe. Onaj ko želi da se priključi registru mora da bude zdrav i da je uzrasta/starosti između 18 i 50 godina. Kada se jednom davalac prijavi, njegovi podaci ostaju u registru dok ne napuni 60 godina. Postoje i drugi kriterijumi koji ukazuju na podobnost, pa se zato popunjava i medicinski upitnik. Svi

FOTO: GULLIVER

Za obolele od malignih bolesti krvi jedina nada za oporavak je transplantacija koštane srži od zdravog davaoca

podaci su strogo poverljivi i dostupni samo za procenu da li možete biti davalac koštane srži. Može da prođe neko vreme (nekada i nekoliko godina) dok davalac ne bude zamoljen za dalju saradnju, zbog male verovatnoće da bolesnik ima istu HLA tipizaciju kao davalac. Ali, za bolesnika, ta mala šansa je najčešće i jedina. Takođe, uvek se može zahtevati isključenje iz regi-

stra. Ako živite u Beogradu, za registar se prijavljujete u Institutu za transfuziju krvi Srbije, a ukoliko živite u nekom drugom gradu u Srbiji, dovoljno je da odete do najbliže transfuziološke službe.

Izabrani ste da pomognete bolesniku

Ako se pronade da je HLA tipizacija davaoca potpuno podudarna sa HLA tipizacijom bolesnika (u nekim situacijama može biti delimično podudarna), onda je on nada tom bolesniku i poziva se na dalju saradnju. Prvo ide na razgovor. Tom prilikom, davalac dobija sve potrebne informacije od stručnjaka, kao i brošure u kojima je detaljno opisan ceo postupak davanja koštane srži. Zatim je potrebno uraditi dodatna medicinska ispitivanja da bi se utvrdilo da je davalac dobrog zdravstvenog stanja i da je postupak uzimanja koštane srži potpuno bezbedan za njega. Ako je sve u redu, potrebno je da davalac posle toga planira kratkotrajan boravak u specijalizovanoj zdravstvenoj ustanovi.

Davanje koštane srži

Koštana srž se može davati

na dva načina. Jedan je iz periferne krvi, a drugi iz bedrene kosti. Davalac odlučuje o načinu.

Iz periferne krvi postupak uzimanja koštane srži izvodi se tako što se krv uzima iz vene jedne ruke, sistemom za jednokratnu upotrebu koji se postavlja u aparat-separator. U separatoru se automatski prikupljaju samo potrebne ćelije, a svi ostali sastojci krvi se vraćaju preko sterilne igle u venu iste ili druge ruke. Procedura obično traje nekoliko sati i nije potreban ostanak u bolnici.

Iz bedrene kosti koštana srž se uzima posebnom sterilnom iglom. Cela procedura se izvodi u kratkotrajnoj opštoj anesteziji. Zbog toga je potrebno da se provede dva do tri dana u specijalizovanoj zdravstvenoj ustanovi pod nadzorom tima stručnjaka. Tokom oporava-

ka, može se osetiti blag umor i mala nelagodnost u donjem delu leđa na mestu uboda igle.

Uzorak koštane srži, koja u stvari predstavlja matične ćelije hematopoeze (procedura nastanka krvnih ćelija), uzima se uglavnom iz periferne krvi na način koji je sličan dobrovoljnom davanju krvi, samo što se uzimaju manje količine - ovo je bitno objasniti, jer mnogi smatraju da davanje uzorka koštane srži podrazumeva bušenje kostiju. Ne postoji rizik od infekcije za davaoca tokom procedure davanja koštane srži. Davanje je bezbedno. Koštana srž se stalno obnavlja, a u potpunosti se nadoknadi za 3-4 nedelje. Kao i kod dobrovoljnog davanja krvi, zagarantovana je anonimnost davaoca. Prema međunarodnim pravilima, davanje koštane srži se ne plaća. ■

Zapamtite

Davalac koštane srži ima mogućnost da nekome spase život, da nekome da nadu za budućnost. Sve informacije pogledati na web stranici registra www.rdks.org.yu

